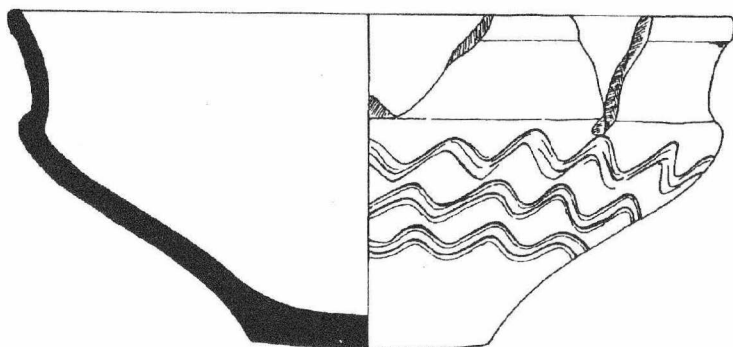

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1991

BRNO 1993

2. 6. RANÝ STŘEDOVĚK

BŘECLAV-POHANSKO 1991 (okr. Břeclav)

BOŘIVOJ DOSTÁL, filoz. fak. Masarykovy univerzity Brno
JANA VIGNATIOVÁ, filoz. fak. Masarykovy univerzity Brno
(Tab. 9-12)

V červenci a srpnu 1991 probíhal archeologický výzkum na Pohansku mimo opevněný areál hradiska, v prostoru jižního předhradí. Výzkum měl doplnit poznatky získané během záchranných výzkumů prováděných v letech 1975-1979, kdy zde byla na 9 ha plochy zjištěna část rozsáhlé neopevněné sídlištní aglomerace z 9. století (VIGNATIOVÁ 1992).

Plocha zkoumaná v roce 1991 byla vzdálena 70 m severněji od výzkumu z let 1975-1979 a měla rozlohu 360-380 m²; její svrchní vrstva byla do hloubky 20 cm skryta buldozerem, protože byla značně porušena deponií kamene, která zde byla umístěna v předcházejících letech. Zkoumaný úsek byl geodeticky napojen na celkovou síť, do níž je Pohansko a jeho bezprostřední okolí rozměřeno a výzkum probíhal ve čtvercích 5x5 m, orientovaných ke světovým stranám (tab. 9). Již v roce 1990 byly na vytyčené ploše položeny v každém pásu čtverců severojižního směru sondy o šířce 50 cm (vždy 100 cm od východního okraje), které měly prověřit existenci a intenzitu osídlení této části; v sondách byly zachyceny části výplní objektů i hrobů a nalezeny střepy, zvířecí kosti a jednotlivé předměty (ostruha a d.).

Během plošného výzkumu bylo zde odkryto celkem 19 sídlištních objektů a 7 kostrových hrobů; při jejich označování bylo navázáno na číslování hrobů a objektů z výzkumů 1975-1979.

Sídlištní objekty (obj. 437-455). Na prozkoumané ploše byly zastoupeny téměř všechny druhy sídlištních objektů, které se ve větší či menší míře vyskytovaly uvnitř opevněného hradiska i na severním a jižním předhradí. Obytné objekty reprezentuje čtvercová zemnice č. 437 s kamennou pecí ve východním rohu (v tělese pece byly použity zlomky svorových žernovů) a s kúlovými jamkami v jižním a západním rohu. Výrobní charakter měl patrně oválný zahluběný objekt č. 441 (298x115 cm, hl. 52 cm, orientace Sv-Jz), k jehož východní straně přiléhala hliněná půlkruhovitá pec (průměr 70-80 cm, hl. 65 cm), obrácená ústím do objektu; další objekt - č. 444, jehož funkce byla pravděpodobně rovněž výrobní, měl oválný protáhlý tvar a výrazné pozůstatky po dřevěné konstrukci a použití kamene i mazanice; protože však částečně zasahoval do neodkryté plochy, bude jeho výzkum dokončen v další sezóně. S výrobními, či spíše skladovacími účely je možno spojovat několik menších, jen mírně do podloží zahluběných a převážně oválných objektů (č. 438-440, 442, 443, 446, 450-452), v nichž byly v některých případech nalezeny kromě střepů a zvířecích kostí také větší kusy hliněných praznic (obj. 441, 445, 446). Není však možno vyloučit, že tyto mělké jámy jsou pozůstatky povrchových staveb, u nichž se zbytky jejich nadzemní konstrukce buď nedochovaly, nebo nebyly v porušeném terénu dostatečně rozeznány. O tom, že různé typy povrchových staveb na hradisku Pohansku i na obou předhradích existovaly, svědčí nejen výzkumy předchozích sezón, ale rovněž objekt č. 455, odkrytý v úseku zkoumaném v r. 1991. Jde zřejmě o relativně větší stavbu s kúlovou konstrukcí, jejíž téměř čtvercový půdorys (490x520x490x480 cm) tvoří 29 kúlových jamek; rohy jsou orientovány k hlavním světovým stranám (stejně jako zemnice č. 437 a vůbec většina obytných čtvercovitých zemnic na jižním předhradí). Kúlová nadzemní stavba č. 455 se však liší od obou již dříve prozkoumaných kúlových domů (č. 277, 300) na jižním předhradí (VIGNATIOVÁ 1992); na rozdíl od jejich obdélných půdorysů je téměř čtvercová, nemá žádné doklady po existenci otopného zařízení a navíc rozmístění kúlových jamek by mohlo nasvědčovat, že byla dvouprostorová. Absence otopného zařízení v kúlových stavbách byla zaznamenána i ve většině objektů tohoto typu ve velmožském dvorci na hradisku; tyto halové domy se však od objektu 455 odlišovaly svým výrazněji protáhlým půdorysem, většími rozměry i tím, že byly jednoprostorové (DOSTÁL 1975). Kúlový objekt 455 si bude zasloužovat ještě podrobnější zpracování nejen pro upřesnění jeho půdorysu a vnitřního členění, ale rovněž pro určení funkčních nebo stratigrafických souvislostí mezi ním

a čtyřmi menšími, mírně zahluobenými obdélnými objekty (č. 447, 448, 449, 453), které leží buď v jeho vnitřním prostoru, nebo se jej z vnější strany dotýkají; zejména objekty č. 448 a 449, přiléhající k jeho severozápadní, pravděpodobně zdvojené nebo opravované stěně. V blízkosti kúlového objektu 455 se na podložíjevila poněkud komplikovaná stratigrafická situace: u jeho severního rohu byla zjištěna superpozice tří různých objektů - čtvercové, nejspíše bedněné studny (obj. 454; v horní části měla téměř kruhový průměr 140 cm, níže čtvercovitý tvar 60x60 cm, hloubka od současného povrchu byla 230 cm) a dvou kostrových hrobů (č. 207 a 208; orientace hrobových jam JZ-SV); oba hroby se mírně propadaly k okraji studny - hr. 207 lebkou, hr. 208 spodními částmi nohou.

Kostrové hroby (č. 202-208) zjištěné na zkoumané ploše netvořily skupinu a byly jednotlivě rozptýleny mezi sídlištními objekty. Kromě hrobů 207 a 208, které se částečně propadaly do objektu 454, nebyla zaznamenána žádná další superpozice hrobů a objektů nebo hrobů navzájem. Podle velikosti hrobových jam a předběžného antropologického určení patřily 4 hroby dětem do 10 let a tři dospělým jedincům. Rozdíly ve věku pohřbených se odrazily v orientaci hrobových jam; hroby dospělých byly orientovány JZ-SV, dětské SZ-JV. Většina hrobů - s výjimkou nejhluběji uloženého hrobu 208 - byla porušena; kromě možnosti poškození při mechanické skrývce horní vrstvy nelze vyloučit ani vykrádání hrobů, protože byly nejvíce porušeny hrudní partie a méně spodní části kostry (hr. 202, 203, 206, 207); části milodarů se zachovaly pouze v hrobě 202 (2 porušené skleněné knoflíky, zlomky měděného páskového prstenu - tab. 11:2, 3, 12:5) a keramická nádoba blízka blučinskému typu (tab. 11:1) v hrobě 204. Z hrobu 205, kde byl podle rozměrů hrobové jámy uložen patrně dospělý jedinec, bylo tělo pravděpodobně odstraněno ještě v době, kdy jednotlivé části končetin byly spojeny; svědčí o tom skutečnost, že se při severní stěně hrobu zachovala část prstních článků levé nohy a levé ruky, i když některé další byly nalezeny přemístěné druhotně v zásypu nad místem, kde měla být lebka. Na druhotný zásah do hrobu ukazovaly rovněž změny ve zbarvení a homogenosti zásypu hrobu. Z dalšího hrobu dospělého jedince (hr. 207) se zachovala pouze lebka a část dislokovaných žeber, ostatní části kostry a jakékoliv milodary chyběly. Hroby dospělých byly uloženy výrazně hlouběji (65-80 cm od současného povrchu) než hroby dětské (40-55 cm).

Nálezy a chronologické zařazení sídlištních objektů a hrobů. Svrchní - i když silně porušená - kulturní vrstva i sídlištní objekty a hroby poskytly poměrně početné kvantum nálezů, v němž měla největší zastoupení keramika (994 střepů, 2 celé nádoby - tab. 11:1, 12:1 a 1 větší část - tab. 10:1), zvířecí kosti (487 určitelných kostí), mazanice (části stavebního materiálu z objektů a hliněných pecí, zlomky pražnic), uhliky, v menší míře struska, dále osobní potřeby a součásti oděvu (11 nožů, křesací kamínky, brousek, železné nákončí - tab. 10; 11; 12), potřeby náležející k vybavení domácností (ataše vědra, keramický zdobený přeslen, zlomky stavebních kování, část železného pořízu, kostěné šídlo, 3 proplétáčky, zlomky savorových žernovů - tab. 10; 11; 12), jednoduché ozdoby (části 3 skleněných knoflíků, zlomky měděného prstenu zdobeného vybíjením - tab. 10:4, 11:2, 3; 12:5), ale i předměty, počítající se k součástem výstroje a výzbroje bojovníků (2 nepárové ostruhy - tab. 12:4, 6, železný kroužek - snad z koňského postroje - tab. 12:3, drobný kroužek z drátěné košile - tab. 11:6, železná šipka - tab. 10:3, část železné sekery - tab. 12:2). I když získané předměty z nálezového souboru neposkytují jednoznačnou oporu pro jemnější datování v rámci 9. století, některé kusy - zejména obě ostruhy (menší, mírně parabolické s krátkými bodci a rameny ukončenými čtvercovitou a lopatkovitou ploténkou se třemi nýty v příčném žlábkou) ukazují na jejich zařazení před sklonek 9. století. Tomu neodporuje ani charakter keramiky, která kromě běžné velkomoravské produkce vykazuje i méně vyspělé tvary; rovněž časový horizont výskytu skleněných knoflíků a páskového prstenu z měděného plechu má dostatečně široké rozpětí, zahrnující i 9. století.

Výzkum 1991 potvrdil dosavadní hypotézu o větším rozsahu osídlení jižního předhradí Pohanska, než bylo zjištěno záchrannými výzkumy v letech 1975-1979. Charakter a intenzita osídlení plochy, prozkoumané v roce 1991 dovoluje usuzovat, že jde o plynulé pokračování celého sídlištního areálu předhradí směrem k opevněnému hradisku.

Literatura

- VIGNATIOVÁ, J. 1992: Břeclav-Pohansko II. Slovanské osídlení jižního předhradí. Spisy FF MU Brno.
DOSTÁL, B. 1975: Břeclav-Pohansko IV. Velkomoravský velmožský dvorec, Spisy FF MU UJEP Brno.

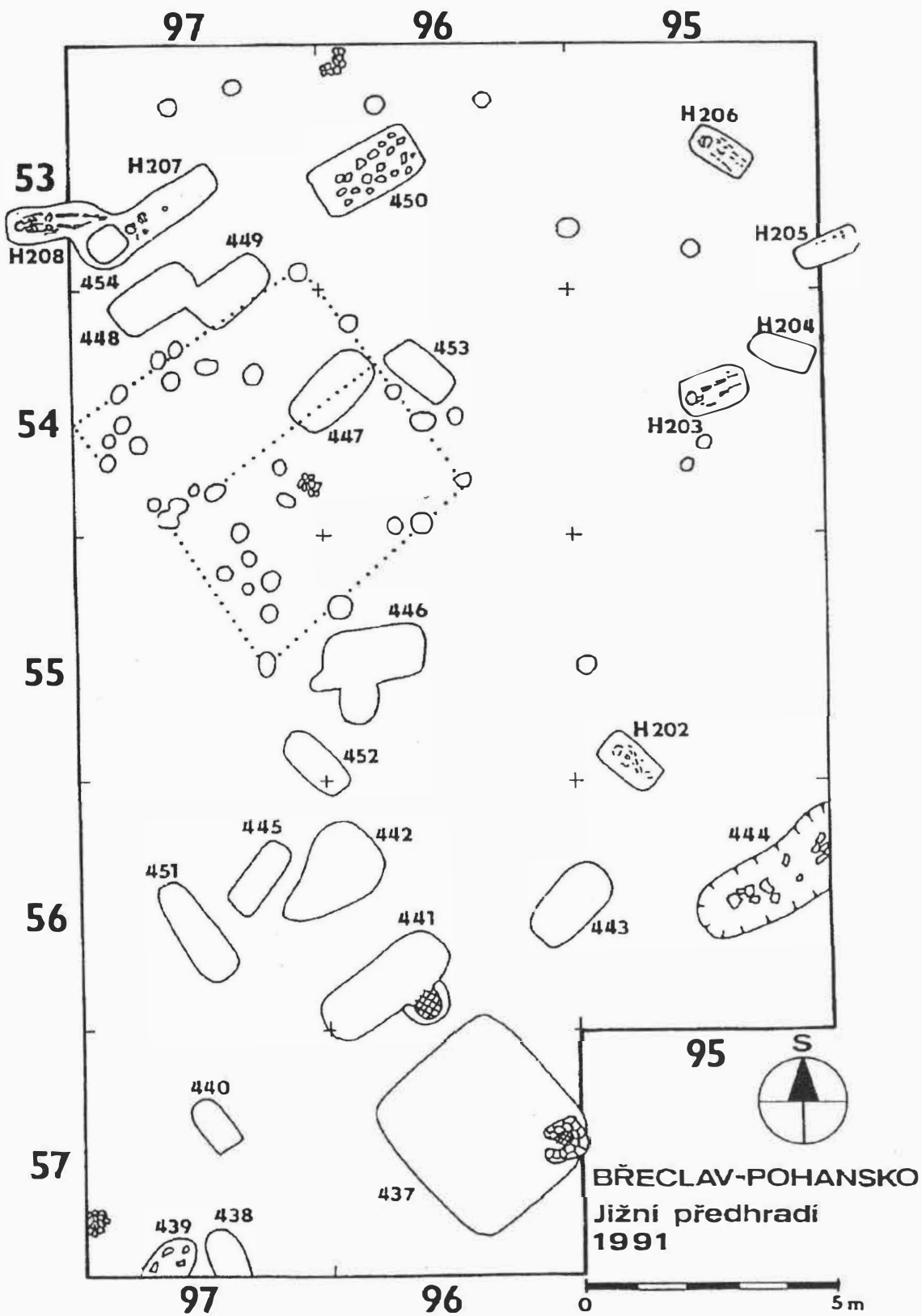
Břeclav-Pohansko 1991 (Bez. Břeclav). Im Jahre 1991 wurde die archäologische Grabung im Areal der südlichen Vorburg des slawischen Burgwalles auf Pohansko realisiert, die an die weiträumigen Rettungsgrabungen aus den Jahren 1975-1979 anknüpfte. Auf der ungefähr 70 m nördlicher von dem früher erforschten Abschnitt situierten Fläche, die einem Umfang von 360-380 m² hatte, entdeckte und untersuchte man 19 Siedlungsobjekte von verschiedentlichem Charakter (quadratische Erdhütte mit steinernem Ofen, Werkstattobjekt mit tönernem Kreisofen, oberirdischer - vielleicht zweiräumiger Pfostenbau, Überreste von Lager- und Betriebseinrichtungen, Brunnen mit Holzverschalung) und 7 Körpergräber (3 erwachsene Individuen, 4 Kinder unter 10 Jahren). Aus der Fundsituation der Gräber (dislozierte Skeletteile, sekundäre Störung der Grabgrube, Beseitigung des Körpers des Bestatteten) könnte man von einer Grabberaubung erwägen. In dem aus Siedlungsobjekten, Körpergräbern und der Kulturschicht gewonnenen Fundkomplex ist am häufigsten Keramik der üblichen großmährischen Produktion (aber auch weniger entwickelte Typen und Keramik des Blučina Charakters), Tierknochen, Baumaterial (Stein, Lehmbewurf, Holzüberreste), ferner persönliche und Haushaltgegenstände (Messer, Eimerbeschläge, Flechtnadeln, Ahle, Schabeisen, Mahlsteine, Baubeschläge u. a.), Zierate und Gewandbestandteile (eiserne Riemenzungen, Glasknöpfe, Bandring aus Kupferblech mit gestanzter Verzierung) und ebenfalls Gegenstände, die zur Ausstattung und Ausrüstung eines Kriegers gehören (Sporen, Pfeilspitze, Ring vom Drathemd u. w.) vertreten. Der Gesamtcharakter reiht die Funde in das 9. Jh., so wie dem auch beim Fundfonds aus den Grabungen in den Jahren 1975-1979 der Fall ist. Belege einer intensiven Besiedlung, die während der Grabung im J. 1991 nördlich von der früher untersuchten Fläche entdeckt wurden bestätigen daß die Siedlung auf der südlichem Vorburg von Pohansko ein größeres Ausmaß inne hatte, als man bisher annahm.

ARCHÄOLOGISCHE UNTERSUCHUNGEN IN STARÉ MĚSTO BEI UH. HRADIŠTĚ IN DEN JAHREN 1990-1991 (Bez. Uherské Hradiště)

LUDEK GALUŠKA, Moravské zemské muzeum Brno
(Taf. 13)

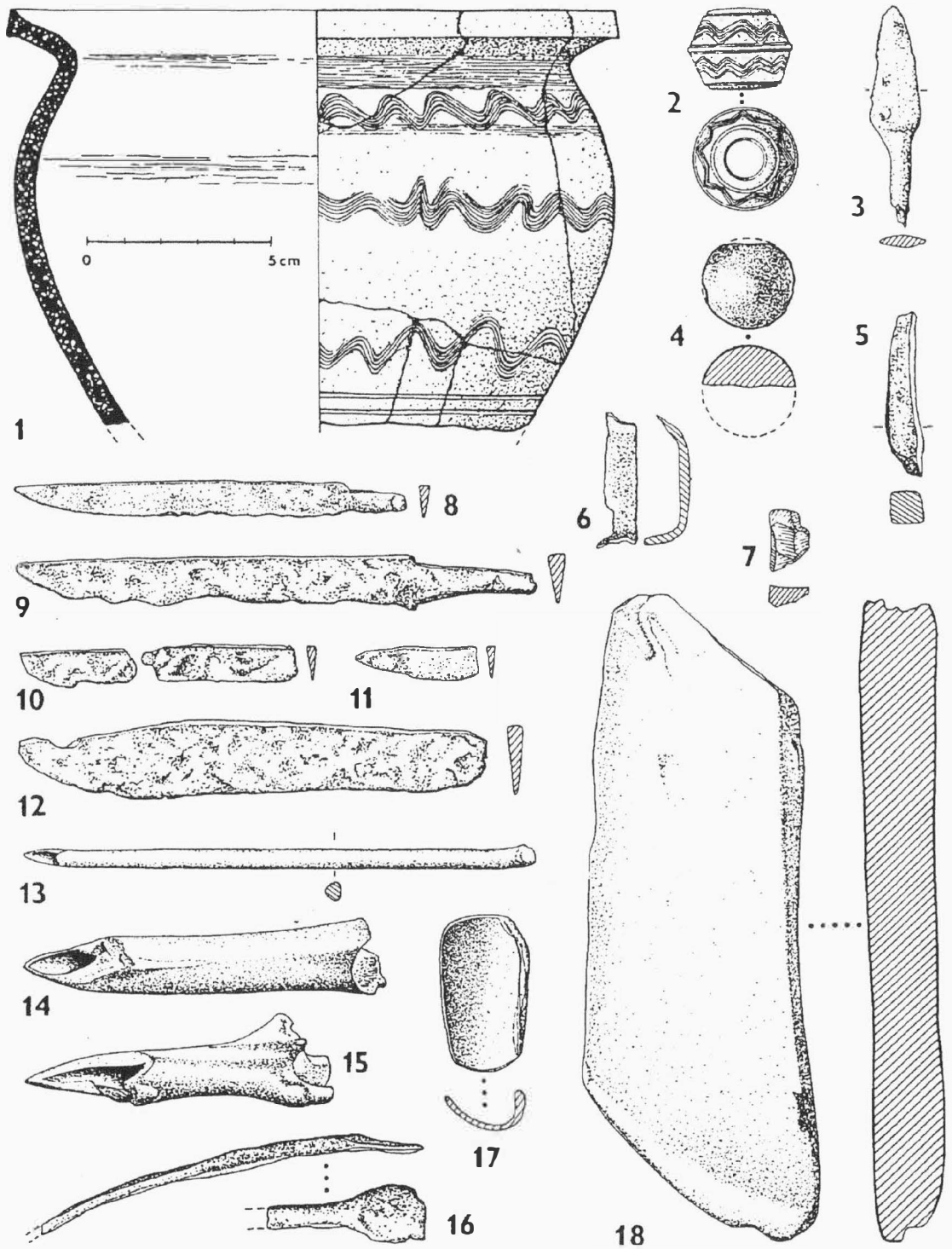
Die archäologischen Abdeckungen in Staré Město bei Uh. Hradiště im Jahre 1990 knüpften unmittelbar an die Grabungen aus dem vorigen Jahr an (GALUŠKA 1992, 60-61). Ungefähr 80 m nordöstlich von den Fundamenten der großmährischen Kirche in der Lage Na valách (Hrubý 1955, 265-306), parallel mit Sonde 3 aus dem J. 1989, haben wir Sonde 4 im Gesamtausmaß von ca. 300 m² abgesteckt. Die oberen Schichten, die die Destruktion der ehemaligen Schilders Mühle beinhalten, ließen wir wiederum abbagern, die Schichten der mittelalterlichen Besiedlung von Staré Město-Veligrad wurden händisch abgenommen. Quer über die ganze Sonde 4 zog sich das breite steinerne Fundament des einstigen Mühlhauses hin, das sie optisch in zwei Teile gliederte.

In der ersten Grabungsphase untersuchten wir die unter dem alten Pflaster befindliche südöstliche Sondenhälfte, wo man voraussetzen konnte, daß hier der Bodenhorizont nicht in einem solchen Maße vernichtet sein wird, wie im Teil innerhalb des erwähnten Mühlhauses, das durch tiefe Fundamente gegliedert war. In Bälde wurde das tegelige, nur schwierig Wasser durchlassende gegen Nordost abfallende Liegende erreicht. Bereits an der Grenze dieses Liegenden und der mittelalterlichen, im Hangenden befindlichen Schichten begannen die ersten, seichten Gräber, meistens von Kindern, zum Vorschein zu kommen, einige stark verwittert, event. durch jüngere Eingriffe zerstört (die Analyse der Skelettüberreste führt Frau Dr. M. Dočkalová vom Institut Anthropos des Mährischen Landesmuseums in Brno durch). In dieser Phase äußerten sich ausdrucksvoll gerade die Objekte aus dem 13.-15. Jahrhundert, hauptsächlich die eine ziemlich große Fläche einnehmende Erdhütte mit Feuerstätte und die Fortsetzung eines, schon in Sonde 3 erfaßten untiefen Grabens (Obj. V/89). Dagegen hatten die Siedlungsobjekte, in welchen stellenweise einige Grabgruben eingetieft waren, eine etwas hellere und nicht so schmierige Ausfüllung, wie die mittelalterlichen Objekte. Die Grabgruben waren nur in den Fällen zu unterscheiden, sofern sie genügend eingetieft waren. Die Grabungsmethodik war auf der allmählichen Abnahme des Terrainniveaus in der Sonde begründet (beim Belassen von Kontrollblocks), stets nach der

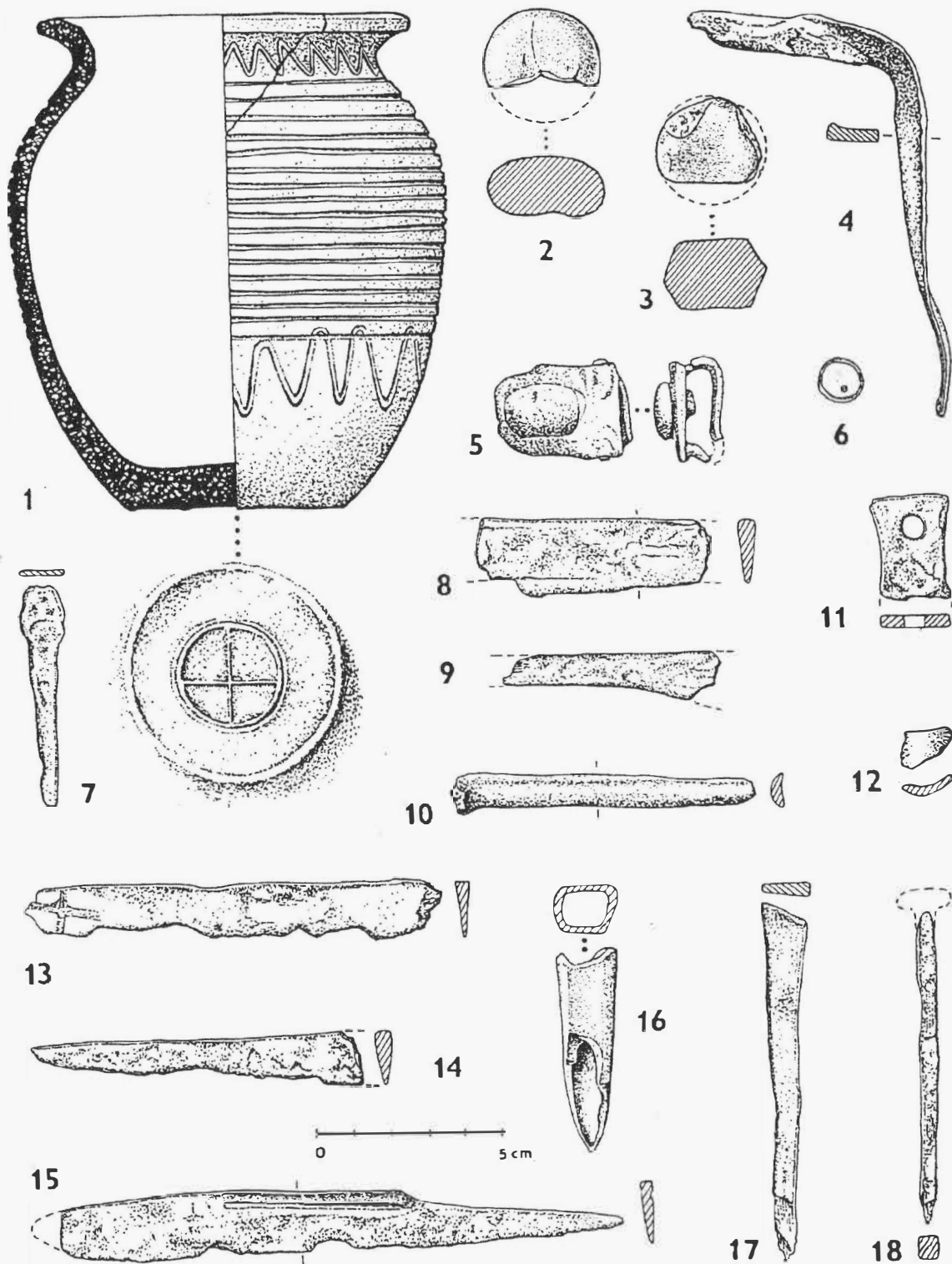
Tab. 9. Breclav-Pohansko (okr. Breclav). Jižní předhradí. Plocha výzkumu.

Dostál-Vignatiová, Breclav-Pohansko...str. 69

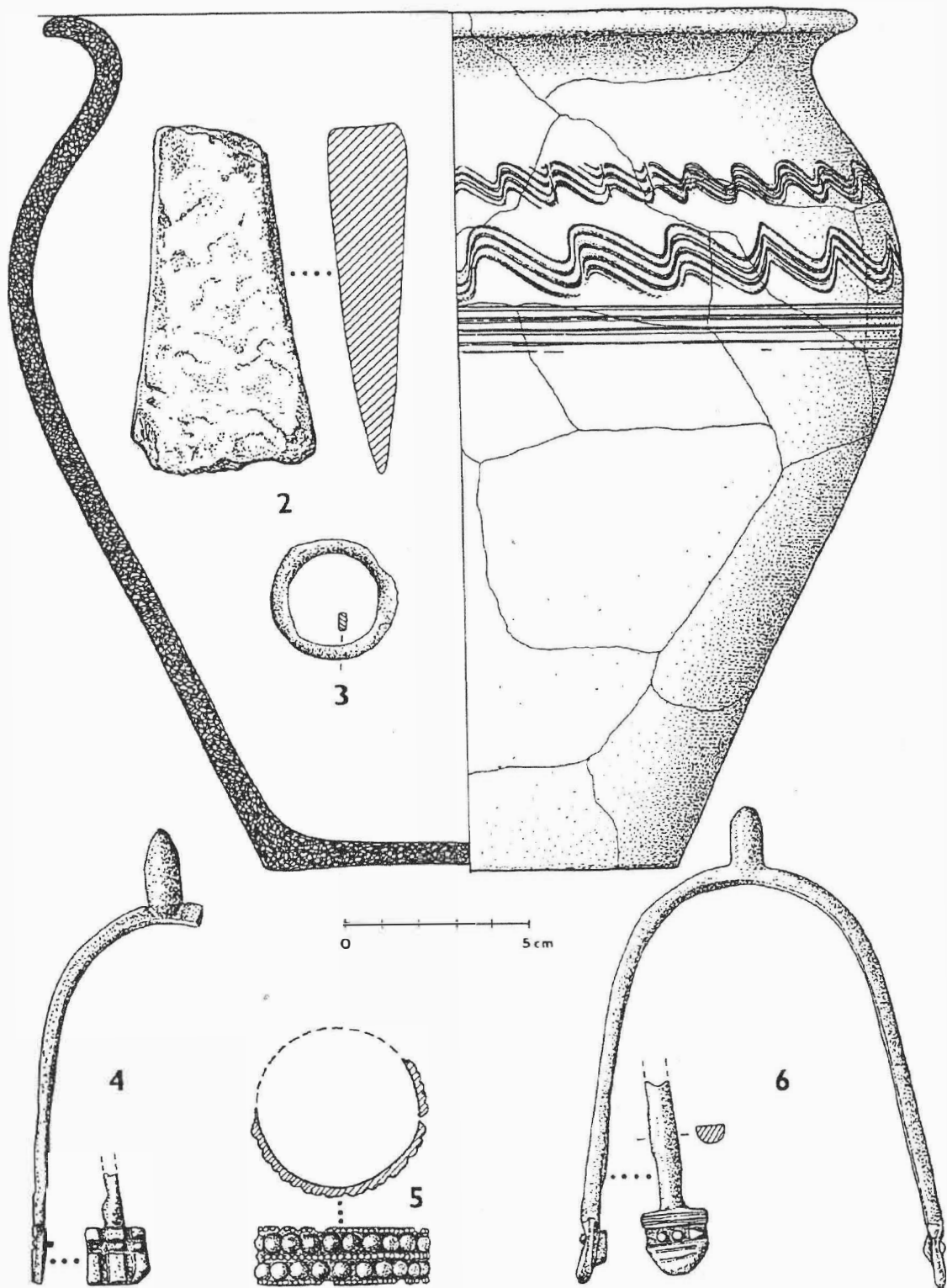
Tab. 10. Břeclav-Pohansko (okr. Břeclav). Jižní předhradí. Výběr nálezů.

Dostál-Vignatiiová, Břeclav-Pohansko...str. 69

Tab. 11. Břeclav-Pohansko (okr. Břeclav). Jižní předhradí. Výběr nálezů.

Dostál-Vignatiová, Břeclav-Pohansko...str. 69

Tab. 12. Břeclav-Pohansko (okr. Břeclav). Jižní předhradí. Výběr nálezů.
 Dostál-Vignatiová, Břeclav-Pohansko...str. 69

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1991

<i>Vydává:</i>	Archeologický ústav Akademie věd ČR Brno Královopolská 147
<i>Odpovědný redaktor:</i>	Dr. Jaroslav Tejral
<i>Redakce:</i>	Dr. Eduard Droberjar (vedoucí redaktor) Dr. Lumír Poláček, Dagmar Vorlíčková
<i>Překlady:</i>	Dr. R. Tichý, E. Tichá
<i>Kresby:</i>	A. Krechlerová a autoři příspěvků
<i>Na titulním listě:</i>	germánská miska ze 2. stol. z Dubňan
<i>Tisk:</i>	Tiskárna Gloria, Rosice u Brna
<i>Evidenční číslo:</i>	ÚVTEI-73332
<i>Vydáno jako rukopis:</i>	450 kusů